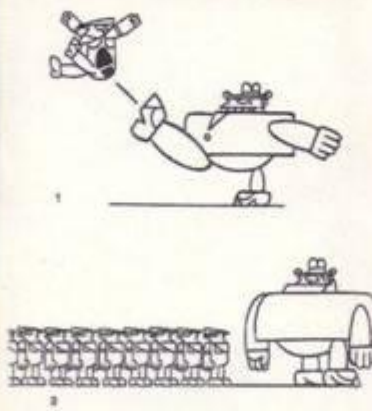

HAİKU VE JAPONYA DEPREMİ

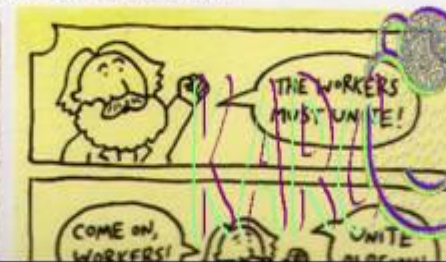
YAPI KREDİ YAYINLARI ŞİİR YILLIĞI
ÜZERİNE BİR AÇIKLAMA

ADLANDIRMANIN İKTİDARI

DOSYA

TOPLUMSAL SÜREÇLERİ
KARİKATÜR İLE ANLAMAKTOPLUMU OLUŞTURAN BİREYİN TUTUM VE
DAVRANIŞ İLİŞKİLERİNİ KARİKATÜR İLE OKUMA
KARİKATÜR'DE YAZIN VE YAZIN'DA KARİKATÜR
ÇİZGİNİN İÇERİĞİ İÇERİĞİN ÇİZGİSİ
VE ŞİİRLER, ÖYKÜLER, DENEMELER

• Nedir bu hal Karagöz?
• Karun dairesinde serbesti Hacıvat!

3. ve 4. karikatürlerdeki objelerse **dalgalar-dalgadır**. 4. karikatürdeki obje dalgalar bütününe bir parçası olarak verilmişse de çözümlemenin kolaylaşması için insan topluluklarından oluşan bir dalga kesitine indirgenmiş.

Bu objeleri ilkin dilbilimsel okumayla **topluluk** olarak kavramlaştırılabiliriz. Öte yandan da yüzeysel okumayla **sürü**, **dalga** örtük okumayla da **yığın** diyebiliriz.

1.2.3. ve 4. örneklerindeki bu ortak obje, karikatür dilinin evrensel şifresinde; **sürü**, **dalga**; toplumbilimde rastlantısal topluluklar da **yığın**, kavramıyla karşılık bulur.

Şu alıntıdaki vurguya dikkatle bakalım;

“Toplumu gelişigüzel ya da geçici insan **yığınlarından** ayırt etmek gerekir.”⁽¹⁾ (vurgu bana ait HE)

Farklı ülkelerin sanatçıları tarafından şifrelenmiş bir **sürü** ve **dalga** kavramını evrensel çözümde **toplum** olarak okumamız kaçınılmaz olacaktır.

Buraya gelmeden önce toplumu oluşturan temel kavramların yanı sıra bir de alt grupların olduğunu görebiliyoruz. Bu grupları ayakta tutan ortak kural ve ereklere olduğu göz ardı edilmemelidir. Çiğdem Kağıtçıbaşı, “...bir topluluğun grup olabilmesi için gereken en az koşul acaba hangisidir? Bu soruya cevabımız ‘etkileşim’ olacaktır. Buna göre grup, ‘etkileşim halinde olan birden fazla insan’ anlamını taşır.” der.⁽²⁾

Karikatürde sürü ve dalgayı, yani toplumu oluşturan grupların bireyleri, kendilerini bir etkileşim içinde hissettiklerinde farklı bir kişiliğe bürünebilirler. Böylece salt birey olmaktan çıkıp grubun birer üyesi durumuna geçerler.

Bu açıdan baktığımızda bireyin toplum içindeki tutumunu gözden kaçırmamak gerekir. Kağıtçıbaşı, “Sosyal psikoloji kendi içinde sosyolojik ve psikolojik akımları içeren bir disiplinler arası çalışma alanıdır. Sosyal psikoloji birey ya da bireylerin davranışlarını sosyal etki çerçevesinde inceler.” der. ⁽³⁾

Kendine toplumda değişik görevler biçen birey, bunları yerine getirirken salt kişi ya da grubun bir üyesi olarak farklı kimliklere bürünür. Böylece bireyin toplumdaki durumu, toplumun gücüyle değişebildiği gibi, salt bireyin özgüveniyle de ters orantılı karmaşık bir şekilde kendini gösterir.

Birey toplumda kendini nasıl hissederse, buna bağlı olarak da değişik tutumlar içine girer.

Karikatürleri bu açıdan ele almadan önce tutum ve tutum öğeleriyle ilgili şu bilgiler üzerinde duralım.

“Tutum, bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir.” ⁽⁴⁾ diye açıklar Kağıtçıbaşı. Tanımı anlamlı kılmak için şöyle bir örnekle açalım.

1. karikatüründeki çobanın koyunlarından ikisi tek başına, çobanın tam önündeki iki koyun da birlikte, yanındaki üç koyun da ayrı bir grup oluşturmuş durumdadır. Başlı çobana dönük tek başına olan koyunun, “Çobanın elindeki baston benim için önemsizdir,” dediğini düşünelim. Diğer koyunun ise, “Çobanın elindeki baston bizi tehlikelerden korur,” diye düşündüğünü varsayalım. Çobanın elindeki baston çobana bakan koyun tarafından bir önemi sahip değildir, sadece sıradan bir nesnedir. Ama diğer koyun için o baston önemlidir, onu tehlikeden koruduğu için olumlu bir tutum geliştirdiği bir psikolojik objedir baston.

Buradaki baston objesi bir birey tarafından olumlu tutum objesi iken diğer birey için önem taşımaz.

Bu örneğimizi farklı bir açıdan gösterelim. Bastonu ilkin olumsuz olarak gören koyun (birey) o an kendisine doğru bir kurt saldırının olduğunu fark eder, çoban da bu bastonla kurt’u yaralayarak koyunu bir tehlikeden korur. Bunu gören koyun artık bastonu önemsiz değil, kendini koruyan önemli bir nesne olarak görmeye başlar. Yani tutum değişir.

Toplumdaki bireylerde de benzeri tutum değişimlerini görebiliriz.

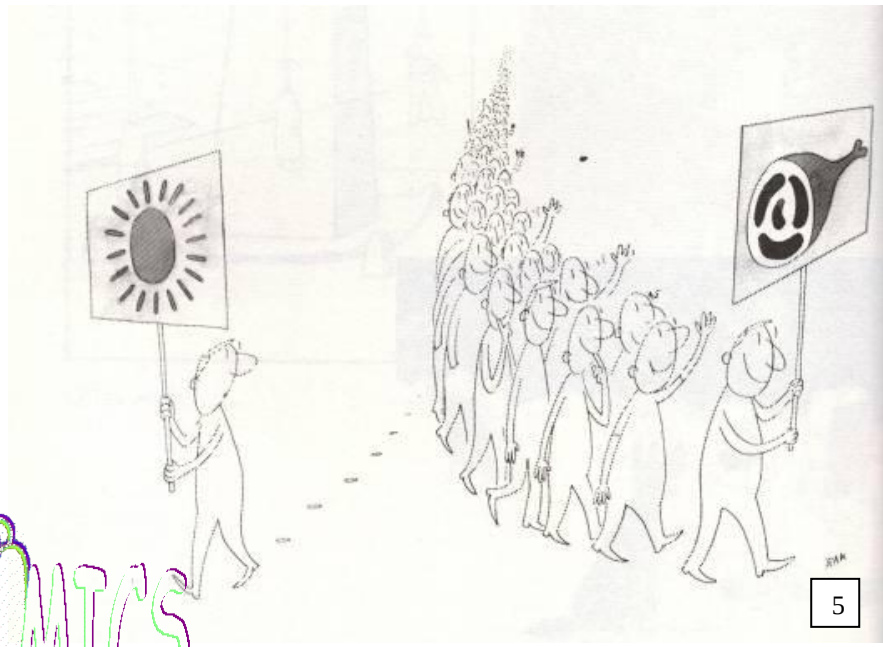
4. karikatürdeki (dalgaanın içindeki herhangi bir kişi) bir birey, “İnsanların sorunları çözülmezse büyük bir kavga başlar,” diye düşünebilir. Bu bireyin böyle düşünmesi onun bilgi ve görüşleriyle ilgilidir. Bu da tutumun **bilişsel** **ögesini** oluşturur.

Yine aynı birey, bu düşüncesinden dolayı insanların yaralanıp birbirleriyle çatışacağı kaygısıyla **üzülür**, **kızar**.

Olumsuz duygular içine girer. Bu da tutumun **duygusal** **ögesini** oluşturur.

Sonuç olarak da bu birey sırtını kalabalığa verip oradan uzaklaşmak ister. Bu da tutumun **davranışsal** **ögesidir**. Kağıtçıbaşı, “Yerleşmiş güçlü tutumlarda bu üç ögenin tam olarak bulunduğunu, bazı daha zayıf tutumlarda ise özellikle davranışsal öge çok zayıf olabilir,” der.⁽⁵⁾

Ülkeler kendi varlığını belirlerken o toplumu oluşturan bireylerin de sosyo psikolojik durumunu da göz önünde tutma eğilimindedirler. Eğer bireylerin beklentileri onların istekleriyle örtüşmüyorsa toplumda farklı tutumların ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır.

Pavel Rak

5. karikatüre dikkatle bakalım. **Güneş** ve **et** pankartlarının **karikatür dilindeki şifresini özgürlük** ve **iş(yemek)** olarak açabiliriz. Önce şöyle düşünelim; bütün insanlar ilkin özgürlük için yola çıkıyorlar, ama kendilerine bir başka alternatif sunulunca tutumlarını değiştiriyorlar.

Buradaki tutumsal öğelerde bir tutarsızlık beliriyor ki bu da **tutumun gücünü** gösteriyor.

Şimdi yukarıdaki örneği açımlayalım; tüm bireyler yaşamsal bir hak olan **özgürlüğün** önemli olduğunu düşünüyorlar, özgür yaşamayı seviyorlar. Güneş pankartı taşıyan bireydeki tutumsal öğeler yani **bilişsel, duygusal** ve **davranışsal öğe** daha güçlü olduğu için bir tutarlılık taşıyor. Bu da tutumun **güç derecesini** gösteriyor.

Diğer bireylerde **bilişsel öğe**(özgürlük yaşamsaldır düşüncesi), **duygusal öğe** (özgürlük kişiyi bağımlılıktan kurtarır, kişiyi mutlu kılar düşüncesi) güçlü olduğu halde **davranışsal öğenin** (özgürlük yaşamsaldır, insan özgür olunca kendini mutlu görür, ama yaşamak için iş ve yemek de olmadan yaşayamayız düşüncesi) çok zayıf olduğu görülür.

6. karikatürü de yukarıdaki açımıladığımız gibi okuyabiliriz.

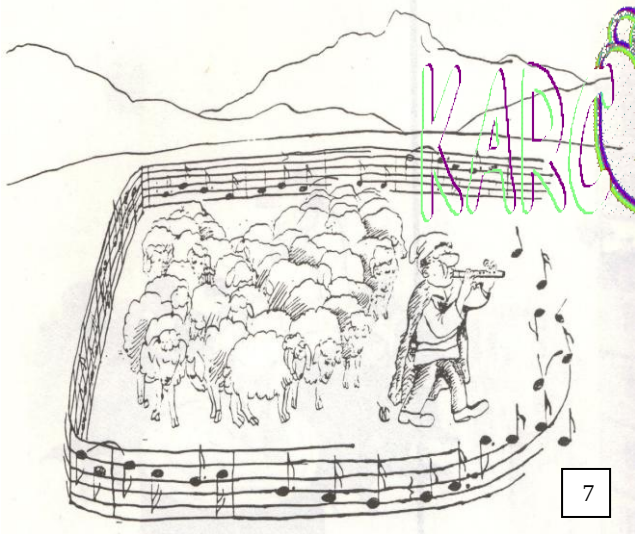

Zbigniew Jujka

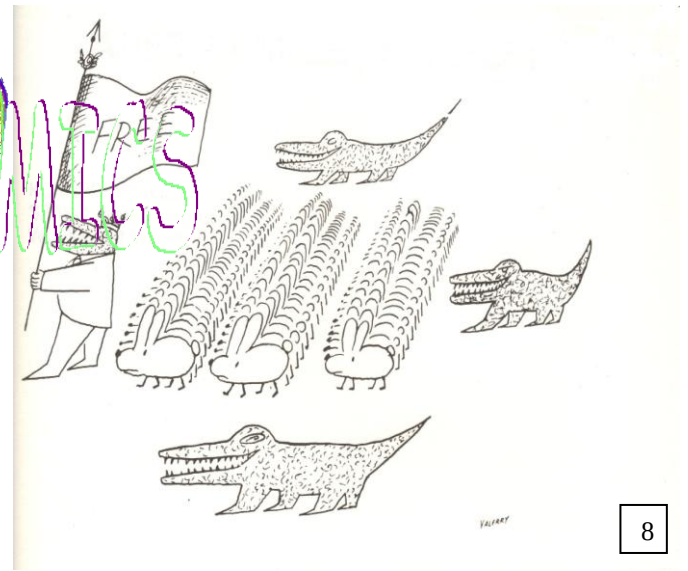
Günümüzde bireylerin "etkileyici iletişim" ile **tutum** ve **uyumlarının** değiştiği de apaçık ortadadır. Kamuoyu araştırmaları, reklamlar, siyasi söylemler, savaşlar, vb bunların birer örneğidir.

Belli bir dönem tutum ve uyumlarından taviz vermeyen birey radyo, televizyon, gazete, kitap, dergi vb iletişim araçlarıyla önceki tutumundan sıyrılıp farklı bir tutuma bürünebilir.

Kağıtçıbaşı, "Dinleyici için, kendi tutumuyla propagandada ileri sürülen görüş arasındaki tutarsızlıktan kurtulmanın bir yolu, kendi tutumunu değiştirip propagandada öne sürülen görüşü benimsemektir. Kişi bu yola başvurduğu takdirde, tutum ve değişimi gerçekleştirilmiş, propaganda da amacına ulaşmış olur."der.(6)

Vasile Mandra Craita

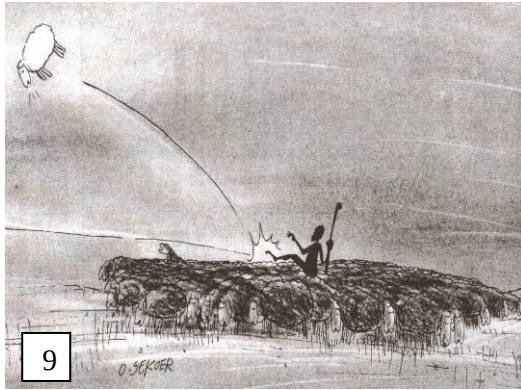
Paul Valerry

Şu iki karikatür de **etkileyici iletişimin** örnekleridir.

Sonuç olarak toplumu oluşturan her bireyin psikolojik özelliği, toplumu saran kültürel oluşumdan ayrı tutulamaz. Uyuşumsal bir özellik gösteren bireyler toplum ve kültür ilişkisinde o toplumun kültürel yapısıyla aynı şekle sokulmuştur.

“İnsanlar toplumsal etkiler, baskılar karşısında iki tür uyum sağlama davranışı sergilerler: Birincisi, inanmadan inanmış gibi görünürler; yani sözde uyum sağlarlar. Galileo’nun engizisyon önünde dünyanın dönmediğini iddia eden yazıyı imzalaması bu duruma örnektir. İkinci uyum sağlama şeklinde ise, toplumsal etkiler, baskılar karşısında kişiler, toplumun kendilerine yönelttiği görüşleri içselleştirirler, âdeta, ‘Ben zaten böyle düşünüyordum,’ derler... İnsanlar toplumsal baskılarla karşılaştıklarında, bazen, içlerinden inanmasalar da görünüşte toplumun istediği davranışları sergilerler.” der Üstün Dökmen.(7)

Bu işleyişin dışında kalan birey ya tutum değiştirip toplumsal grupta yer alma yoluna başvuracak ya da toplumdan ayrılacak veya intihara başvuracaktır.

O Sekoer

Luko Peter

Bir başka deyişle, şu karikatürlerdeki gibi **toplumsal işleyiş** o bireyi **dışlayacaktır**.

*Kurgu, düşün sanat edebiyat dergisinin Mayıs-Haziran 2011 tarihli 8. sayısında yayımlandı

(Dosya konusu: Toplumsal Süreçleri Karikatür ile Anlamak)

Kurgu Dergisi: Konur Sokak 13/5 Kızılay-ANKARA, Tel: 0.312. 419 54 85, kurgudusunsanatedebiyat@gmail.com

ISBN:978-605-5690-58-8

Kaynaklar:

- (1) Doç. Dr. Özer Ozankaya, Toplumbilime Giriş, Gen. 2. Bas. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1977
- (2) Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı, İnsan ve İnsanlar- Sosyal Psikolojiye Giriş, 3. Bas., s. 202, Cem Ofset Matbaacılık Sanayi A.Ş. 1979
- (3) agy, s. 23
- (4) agy, s. 123
- (5) agy, s. 86
- (6) agy, s. 66
- (7) Prof. Dr. Üstün Döken, İnsanın Korunaklara 1:Deriden Kültüre, s. 62, Remzi Kitabevi, İstanbul, Kasım 2010

1. Karikatür, Mileta Miloradovic -Yugoslavya Federel Cumhuriyeti,-X. Simavi Uluslararası Karikatür yarı. 1992
2. Karikatür, Ali Divandari- Uluslararası Altın Muflon Karikatür Yarışması Lefkoşa-Kıbrıs 1997
3. Karikatür, Oleg Tesler Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği VI Uluslararası Simavi Karikatür Yarışması 1988
4. Karikatür, Sergey Tunin Rusya Federasyonu.-X. Simavi Uluslararası Karikatür Yarışması -1992
5. Karikatür, Pavel Rak Çekoslovakya-VI uluslararası Simavi Karikatür Yarışması 1988
6. Karikatür, Zbigniew Jujka -Polonya-VII Uluslararası Simavi Karikatür yarışması 1990
7. Karikatür, Vasile Mandra Craita -Romanya- V. Uluslararası Simavi Karikatür Yarışması 1987
8. Karikatür, Paul Valerry-Alman Federel Cumhuriyeti.-IV Uluslararası Simavi Karikatür Yarışması 1986
9. Karikatür, O Sekoer- Belçika -Uluslararası Altın Muflon Karikatür Yarışması Lefkoşa-Kıbrıs 1998
10. karikatür, Luko Peter - Slovakya-Uluslararası Altın Muflon Karikatür Yarışması Lefkoşa-Kıbrıs 1997

